

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Повещенко Максим Едуардович
«Формування економічного механізму оптимізації управління витрат
підприємств роздрібної торгівлі»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми «Формування економічного механізму оптимізації управління витрат підприємств роздрібної торгівлі» зумовлена поглибленням трансформаційних процесів в економіці України, посиленням конкуренції на споживчому ринку, високою волатильністю попиту та зростанням ресурсних обмежень. Підприємства роздрібної торгівлі функціонують в умовах інфляційного тиску, зростання цін на енергоресурси, логістичні послуги, оренду торговельних площ, а також у ситуації воєнних ризиків, руйнування інфраструктури та зміни просторової структури споживчого попиту. За таких умов витрати перетворюються на ключовий об'єкт управлінського впливу, від ефективності якого безпосередньо залежить рівень рентабельності, фінансової стійкості та конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Традиційні підходи до управління витратами, що ґрунтуються переважно на їх скороченні за рахунок лінійного «урізання» статей, виявляються недостатніми в умовах сучасної цифрової економіки та високої динамічності ринку. Вони часто ігнорують стратегічний характер витрат, їх зв'язок із якістю обслуговування, логістичною надійністю, розвитком цифрових каналів збуту, маркетинговими інструментами та безпековими складовими (захист інформації, запобігання втратам, кібер- та фізична безпека). Це призводить до фрагментарності рішень, втрати клієнтів, погіршення сервісу, тоді як завдання сучасного управління витратами

полягає не лише у скороченні, а й у їх оптимізації з позицій довгострокового розвитку.

Особливої гостроти проблема набуває для підприємств роздрібної торгівлі, які змушені поєднувати офлайн- та онлайн-формати, впроваджувати омніканальні моделі, інвестувати в цифрові платформи, логістичну інфраструктуру, системи аналітики попиту та управління запасами. Такі інвестиції формують нову структуру витрат, у якій значно зростає частка логістичних, інформаційно-технологічних, маркетингових та безпекових витрат. За відсутності науково обґрунтованого економічного механізму оптимізації управління витратами це може спричинити дисбаланс між витраченими ресурсами та отриманими результатами, що підриває фінансову стабільність і конкурентні позиції торговельних мереж.

Наявні в науковій літературі підходи до управління витратами здебільшого зосереджуються на окремих їх складових – виробничих, логістичних, збутових чи адміністративних, – не формуючи цілісної системи, адаптованої до специфіки роздрібної торгівлі. Недостатньо дослідженими залишаються питання інтеграції цифрових технологій (ERP, CRM, WMS, BI-систем), ризик-орієнтованого підходу, логістичної та інформаційної безпеки у структуру економічного механізму управління витратами. Водночас зростає потреба у побудові такої моделі, яка б поєднувала інструменти планування, обліку, контролю, аналізу й мотивації персоналу із системою показників ефективності витрат, орієнтованою на стратегічні цілі підприємства.

Формування економічного механізму оптимізації управління витрат підприємств роздрібної торгівлі передбачає узгодження інтересів власників, менеджменту, персоналу та споживачів, створення прозорої системи розподілу витрат, запровадження сучасних методів їх аналізу (ABC-, XYZ-, CVP-аналіз, бенчмаркінг, контролінг витрат), а також ув'язку витрат із показниками результативності (товарооборот, маржинальний дохід,

лояльність клієнтів, частка ринку, індекси якості обслуговування тощо). Такий механізм має забезпечити не лише поточну економію, а й формування потенціалу для інноваційного розвитку, цифрової трансформації та підвищення стійкості підприємств до зовнішніх шоків.

Отже, розроблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо формування економічного механізму оптимізації управління витратами підприємств роздрібної торгівлі є важливим науковим і прикладним завданням. Це дозволить підвищити ефективність використання ресурсів, посилити конкурентні позиції торговельних мереж, сприяти зміцненню фінансової безпеки та забезпеченню стабільного розвитку галузі в умовах воєнних, інституційних та технологічних трансформацій. Саме цим обумовлюється висока актуальність обраної теми дослідження.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Слід звернути увагу на наукову новизну роботи. Так, автором *удосконалено*:

- дефініція поняття “оптимізація управління витратами у роздрібній торгівлі” – це адаптивно-аналітичний процес формування та реалізації управлінських рішень щодо структури й динаміки витрат підприємства роздрібної торгівлі з використанням цифрових технологій, логістичних інструментів і ризик-орієнтованого підходу з метою досягнення оптимального співвідношення “витрати – ефективність – безпека”;

- економічний механізм оптимізації управління витрат підприємств роздрібної торгівлі, який полягає у формуванні інтегрованої, багаторівневої системи стратегічного, тактичного та операційного управління ресурсами, що поєднує фінансово-економічні, організаційно-управлінські, інформаційно-технологічні, мотиваційні, нормативно-правові та безпеково-ризикові інструменти в єдину адаптивну структуру, орієнтовану на

підвищення ефективності використання фінансових, матеріальних, трудових і інформаційних ресурсів, узгодження управлінських рішень із концепцією стратегічного розвитку, забезпечення стійкості торговельної діяльності в умовах цифровізації, конкурентного середовища, логістичних ризиків і воєнно-економічної нестабільності;

– концепцію «стратегічні кластери індикаторів» до процесу формування стратегії оптимізації управління витратами підприємств роздрібної торгівлі, що на відміну від існуючих підходів забезпечує комплексну оцінку взаємозв'язку між видом стратегії розвитку, типом стратегії управління витратами та рівнем інформаційно-цифрового забезпечення, тобто взаємозв'язок між цифровізаційним рівнем політики управління витратами та стратегічними орієнтирами розвитку підприємства, що дає змогу формувати адаптивні, проактивні або консервативні моделі оптимізації витрат залежно від рівня інформаційного забезпечення, ефективності бізнес-процесів і стратегічних цілей підприємства роздрібної торгівлі, яка дозволяє поєднувати стратегічні, фінансово-економічні та інформаційно-аналітичні параметри у єдину кластерну систему, на основі якої здійснюється кількісна оцінка потенціалу різних комбінацій індикаторів (СКІ) для вибору оптимального типу стратегії;

– стратегію оптимізації управління витратами, яка полягає у її формалізації як інтегрованої системи стратегічного вибору, що поєднує кластеризацію індикаторів із мультиплікативною оцінкою потенціалу (1–27), узгоджує тип стратегії розвитку, тип стратегії витрат і цифровізаційно визначену політику з модифікованим «золотим правилом економіки» та інтегральними коефіцієнтами узгодженості (Спірмена, Кендалла), вводить правило «близьких СКІ» для керованих часових переходів між стратегічними станами, інституціоналізує цифровий вимір (проактивна/адаптивна/традиційна політика) як самостійний критерій стратегічної спроможності, і забезпечує практичну дорожню карту

трансформації-від поетапної модернізації до повної цифрової інтеграції, що безпосередньо підвищує результативність витратної політики роздрібного підприємства;

– інтегральний показник розвитку підприємства, який виступає універсальним інструментом моніторингу динаміки ефективності, що дозволяє враховувати взаємозв'язки між економічними, організаційними та фінансовими складовими розвитку підприємств роздрібної торгівлі та відрізняється від відомих тим, що він базується на поєднанні коефіцієнтів узгодженості Спірмена та Кендалла, що забезпечує більш об'єктивну оцінку ступеня відповідності між фактичними та еталонними (нормативними) параметрами діяльності підприємства роздрібної торгівлі, і це дає змогу ідентифікувати відхилення у структурі показників, визначити пріоритетні напрями оптимізації управління витратами та ресурсами.

набули подальшого розвитку:

– парадигма поняття “витрати підприємств роздрібної торгівлі” – це сукупність вартісно вимірюваних ресурсних втрат матеріального, трудового, інформаційного, енергетичного, фінансового та управлінського характеру, понесених у процесі організації, забезпечення, управління та реалізації торговельно-логістичних, маркетингових і сервісних операцій, спрямованих на створення споживчої цінності товарів, підтримання безперервності бізнес-процесів і досягнення стратегічних цілей підприємства роздрібної торгівлі у цифровому середовищі.

– методичний підхід до вибору індикаторів стратегії оптимізації управління витратами, який на відміну від традиційних підходів базується не лише на фінансово-економічних критеріях, а й враховує стратегічні орієнтири розвитку підприємства роздрібної торгівлі, корпоративні пріоритети, рівень цифровізації управлінських процесів та ефективність використання ресурсів, що забезпечує можливість формування адаптивної, аналітично обґрунтованої методики оцінювання типу стратегії оптимізації

витрат у динамічному конкурентному середовищі;

– науковий підхід до поняття “стратегія оптимізації управління витратами” – це інтегрована цільова стратегія підприємства, яка визначає довгострокові напрями та способи управління процесами формування, розподілу й контролю витрат, спрямованими на забезпечення ефективного використання ресурсів і реалізацію альтернативних рішень щодо оптимізації витрат у межах загальних стратегічних цілей розвитку підприємства;

– методичні підходи щодо систематизації класифікації витрат підприємств роздрібної торгівлі, на відміну від традиційної виробничої, відображає комерційно-логістичну специфіку діяльності, орієнтовану не на процес створення продукції, а на забезпечення ефективного руху товарних потоків, організацію збуту, обслуговування клієнтів та управління торговельними операціями та полягає у поєднанні економічних, функціональних, часових, управлінських, технологічних і безпекових ознак у єдину методологічну систему, що дозволяє комплексно оцінювати витрати з позицій створення цінності, оптимізації обігових коштів і підвищення ефективності продажів та враховує вплив цифровізації, логістичної інтеграції, маркетингових та інформаційно-технологічних процесів, що визначають сучасний характер торговельної діяльності.

У дисертаційній роботі наукові положення, які висвітлені автором, вірогідні та забезпечуються теоретико-методологічною обґрунтованістю основних підходів, використанням комплексу методів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження належним чином аргументовано з використанням загальноекономічних та спеціальних методів дослідження.

Отже, наукова новизна полягає в обґрунтуванні й розробленні методичних, теоретичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо оптимізації управління витрат підприємств роздрібної торгівлі у небезпечних умовах.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому

Дисертаційне дослідження здобувача Повещенко Максим Едуардович на тему: «Формування економічного механізму оптимізації управління витрат підприємств роздрібною торгівлі» є комплексним дослідженням, в якому запропоновано вирішення актуального завдання в галузі знань «Соціальні та поведінкові науки», що полягає в обґрунтуванні теоретичних та методологічних засад оптимізації управління витрат підприємств роздрібною торгівлі.

Наукові положення, розробки, результати, висновки й рекомендації дисертаційної роботи характеризуються ґрунтовністю, високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійність наукового пошуку, творчо-креативним підходом до розв'язання наукових проблем. Певні наукові результати висвітлено у відповідних наукових публікаціях, а саме: 6 наукових працях: 3 статті у наукових фахових виданнях України та 3 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 1,63 друк. арк. Власні здобутки висвітлено у 1,63 друк. арк.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Даючи в цілому позитивну оцінку дисертаційній роботі, хотілося б виокремити певні зауваження, що мають рекомендаційний характер:

1. У підпункті 1.2 класифікаційні ознаки витрат розглянуто детально, однак можливо недостатньо підкреслено, чим саме класифікація витрат у роздрібній торгівлі відрізняється від традиційної виробничої.

2. У розділі 2.1 здійснено аналіз діяльності роздрібною торгівлі в Україні, проте не всі зовнішні фактори впливу деталізовано в контексті їхнього впливу на динаміку витрат.

3. Удосконалений економічний механізм оптимізації витрат є комплексним, але може здаватися занадто багатокomпонентним для невеликих торговельних підприємств.

Проте висловлені зауваження не знижують достовірності наукових здобутків, висновків і практичних рекомендацій, що містяться в рецензованій дисертації, що виносяться на захист.

Висновок. Дисертація Повещенка Максима Едуардовича на тему: «Формування економічного механізму оптимізації управління витрат підприємств роздрібною торгівлі» є цілісною, завершеною та самостійно виконаною науковою роботою, що містить значну наукову новизну, має значний теоретичний і прикладний інтерес та вирішує важливе наукове завдання, пов'язане з обґрунтуванням теоретичних і методичних засад оптимізації управління витратами підприємств роздрібною торгівлі. Зважаючи на актуальність вирішених в дисертації завдань, отриманих наукових висновків, теоретично обґрунтованих принципових наукових положень, використаних сучасних методів наукових досліджень та підтвердженої практичної значимості можна стверджувати, що дисертація відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів

України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор
Повещенко Максим Едуардович заслуговує на присудження ступеня
доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05
«Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

Доцент кафедри фінансів,
банківської та страхової справи

Навчально-наукового інституту
управління, економіки та бізнесу

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія
управління персоналом»,

к.е.н., доцент

І.О. Брюховецька